

Finansklagenemnda Skade

Avgjørelse FinKN 2025-291

18.3.2025

Gjensidige Forsikring ASA

Retts hjelp

Tvist knyttet til lånebedrageri – unntak for erverv?

Sikrede fremsatt krav om dekning av advokatutgifter i anledning tvist knyttet til en låneavtale. Sikredes advokat hadde tatt ut stevning på vegne av 52 saksøkere (långivere), som alle var forledet til å utbetale betydelige summer mot at de skulle motta en relativt høy rente. Lånene var blitt sikret med inneståelseserklæringer fra advokatfirma B, men det ble våren 2024 oppdaget at det ikke eksisterte noen reelle låntakere, og at låneavtalene var forfalsket. Stevningen var tatt ut mot ansvarsforetaket til B. Sikrede hadde selv gitt et lån i 2020 og et i 2024, og det fremgikk av to inneståelseserklæringer signert av en advokat i B, at sikrede hadde lånt ut totalt kr 8 000 000. Foretaket avsto 19.11.24 søknaden om retts hjelp med henvisning til unntaket for «Tvist som har sammenheng med sikredes yrke eller erverv». Foretaket hevdet utlånene bar preg av profesjonalitet, da det var tale om to ulike låntakere, to betydelige beløp og ved hjelp av advokat. Sikrede var uenig og hevdet tvisten ikke hadde med erverv å gjøre. Han var 75 år, pensjonist, tidligere daglig leder for en bilforhandler, og det var enkeltstående investeringer av egne sparepenger som krevde lite oppfølging. For sikrede fremsto lånene å ha lav risikoprofil, og han stolte på rådene fra advokaten som var utdannet siviløkonom. Foretaket hevdet sikrede var engasjert i flere investeringer og selskaper, og at låneutgivelsene var en del av et større investeringsformål for sikrede. Nemndas flertall kom til at unntaket for erverv kom til anvendelse, og viste blant annet til at sikrede hadde påtatt seg en risiko som lå langt utenfor det som kunne anses som en normal ervervssituasjon for en privatperson.

Saksfremstilling

Saken gjelder krav om retts hjelpdekning for tvist knyttet til lånebedrageri.

Sikredes retts hjelpforsikring dekker nødvendige og rimelig utgifter til advokat når sikrede er part i tvist. Forsikringen har unntak for «Tvist som har sammenheng med sikredes yrke eller erverv».

Sikrede fremsatt 22.10.24 krav om dekning av advokatutgifter i anledning tvist knyttet til en låneavtale med en advokat i advokatfirma B. På spørsmål fra foretaket ble det opplyst at krav ble fremsatt 3.7.24, bestridt 27.9.24, at det var flere parter på sikredes side i tvisten, samt at hans økonomiske interesse i saken var kr 8 000 000.

Sikrede sendte som dokumentasjon for tvisten brev datert 21.6.24 fra advokatfirma S til foretaket med krav mot Bs profesjonsansvars- og kriminalitetsforsikring:

Det vises til vår henvendelse på e-post 10. juni 2024, som gjelder krav fra ulike selskaper og privatpersoner som er representert av Advokatfirmaet S... Kravene knytter seg til en rekke ulike bedragerier utført av avdøde ..., som var advokat og deltaker i Advokatfirmaet B.. i perioden fra 1999 – 2023.

[....]

Vi er blitt opplyst av ..avdødes.. advokat at krav vi har fremsatt i brev av 6. juni 2024 er blitt videreformidlet, og at Gjensidige har arbeidet med saken en stund sammen med sikrede. Det forutsettes derfor at

bakgrunnen for kravene og faktum knyttet til dette er godt kjent.

Vi representerer følgende Långivere som er skadelidte med krav overfor ..advokatfirmaet B.:

Bilag 1 Oversikt lånedokumentasjon per 19. juni 2024

Oversikt over tap per 21. juni 2024 følger som:

Bilag 2 Oversikt lån per 19. juni 2024 i perioden 2016 - 2023

2 DEKNING UNDER PROFESJONSANSVARSFORSIKRINGEN

[.....]

Ansvarsgrunnlaget for kravene presentert i bilag 2 til dette brev er ..avdøde advokats.. bedrageri ovenfor Långiverne, gjennom å tilby dem å låne ut penger til en gunstig rente. [.....]

[.....]

Et illustrerende eksempel, som viser den saklige tilknytningen mellom ..advokatfirma Bs.. advokatvirksomhet og bedrageriene fremkommer i e-post av 28. februar 2017 fra ... til ..avdøde advokat.. oppsummerer da overfor ..avdøde advokat.., som bekrefter følgende:

Vi forstår at du har drevet med denne type utlånsvirksomhet sporadisk i 15 år og at det ikke er nødvendig å inneha konsesjon. Vi forstår videre at utlån ikke er en del av kjernevirksomheten til advokatfirmaet, kun et tilbud til eksisterende klienter som har solgt en virksomhet. Midlene fra salget er plassert på deres klientkonto og midlene ikke er tilgjengelige for kunden. Det er en enklere prosess for kunden å låne penger i gråmarkedet (gjennom advokatkontoret) til en høy rente enn å låne fra en bank hvor det må stilles pantesikkerhet. Det er ikke mulig pantsette midler på klientkonto.

[.....]

Sikrede vedla også svar av 27.9.24 fra advokatfirma W på vegne av foretaket:

Det vises til tidligere korrespondanse, herunder deres brev av 3. juli 2024, hvor det fremmes krav på NOK 388 766 234 med tillegg av renter mot Gjensidige Forsikring ASA (Gjensidige), som sikkerhetsstiller og ansvarsforsikrer for ..Advokatfirma B.. under den kollektive forsikringsavtalen mellom Advokatforeningen og Gjensidige, som ..advokatfirma B. har sluttet seg til. Kravet synes bygget på at ..advokatfirma B.. skal ha et erstatningsansvar for at ..avdøde advokat.. skal ha forledet deres klienter til å tro at han formidlet lån til reelle låntakere til høy rente, men i realiteten var det ikke et reelt låneforhold og ..avdøde advokat.. tilegnet seg midlene selv.

[.....]

Gjensidiges foreløpige standpunkt basert på den faktiske fremstillingen av saken som er offentlig tilgjengelig per i dag, er at det ikke er grunnlag for erstatningskravene mot ..advokatfirma B.. og at et eventuelt erstatningsansvar for ..advokatfirma B.. ikke er dekket av ansvarsforsikringen de har tegnet hos Gjensidige. Hvorvidt det kan være dekning under kriminalitetsforsikringen kan ikke Gjensidige mene noe om foreløpig.

Foretaket anmodet om ytterligere dokumentasjon fra sikrede, herunder:

Kopi av låneavtalen og eventuelle tillegg/endringer, Om innbetalingen er en engangsinnbetaling eller foretatt over flere ganger, Hvor lenge dette har pågått, Din økonomi overordnet i låneperioden, altså inntekt og øvrig formue/økonomi, Hvor mange parter/långivere dere er som har rettet krav mot Gjensidige i forbindelse med saken.

Sikrede svarte bl.a. at opplysningene foretaket ba om var delvis konfidensielle, og at hans inntekt og formue var irrelevant for saken. Foretaket forklarte at det hadde behov for opplysningene for å vurdere om tvisten var dekket av retts hjelpforsikringen, herunder med tanke på unntaket for «Tvist som har sammenheng med sikredes yrke eller erverv. ...».

Sikrede opplyste at han var 75 år og at han hadde vært pensjonist i syv år. Han bestred at tvisten hadde med arbeidsforhold eller erverv å gjøre. Foretaket fastholdt at det trengte etterspurt dokumentasjon.

Sikrede opplyste deretter at det dreide seg om to utlån hhv. i 2020 og 2024 og oversendte to inneståelseserklæringer signert av avdøde advokat som viste at sikrede hadde lånt ut totalt kr åtte millioner. Erklæringen datert 16.6.20 anga følgende:

Vårt advokatfirma inntår herved for riktig tilbakebetaling av kapital, NOK 5.0 mill. med tillegg av renter, jf. nedenfor, overfor ..sikrede.. (långiver).

Låntaker er ..T...

Plasseringen kan bringes til forfall ved påkrav. Det er avtalt en gjensidig oppsigelsesfrist på 6 måneder fra plasseringstidspunktet, 16.6.2020

Renter beregnes med 13 % p.a. fra 16.6.2020 til innfrielse.

Det er deponert underliggende sikkerhet med kr. 1,0 mill. i overdekning til sikkerhet for plasseringen. Beløpet vil kunne benyttes til dekning av kapital og renter ved et eventuelt mislighold etter avtalt motregning.

Inneståelseserklæringen datert 22.2.24 anga:

Undertegnede inntår herved for riktig tilbakebetaling av kapital, NOK 3.000.000 med tillegg av renter, jf. nedenfor, overfor ..sikrede.. (långiver).

Låntaker er O....

Plasseringen kan bringes til forfall ved påkrav. Det er avtalt en gjensidig oppsigelsesfrist på 6 måneder fra plasseringstidspunktet, 15.2..2024

Renter beregnes med 14 % p.a. fra 15.2..2024 til innfrielse.

Det er deponert underliggende sikkerhet med kr. 3,5 mill. til sikkerhet for plasseringen. Beløpet vil kunne benyttes til dekning av kapital og renter ved et eventuelt mislighold etter avtalt motregning.

Foretaket avsto 19.11.24 søknaden om rettshjelpdekning med henvisning til vilkårenes unntak for «Tvist som har sammenheng med sikredes yrke eller erverv», og følgende begrunnelse:

Vi viser til FinKN-2015-159 hvor det fremgår at 'Formuleringen 'erverv' betyr enhver virksomhet for å tjene penger. Formuleringen 'har sammenheng med' innebærer etter ordlyden at enhver sammenheng med yrke eller erverv er tilstrekkelig.'

Videre har nemnda lagt til grunn at virksomheten må ha et visst profesjonelt preg, jf. FinKN-2010-167.

I ditt tilfelle har du i to tilfeller lånt ut store beløp, med det vi forstår er med bistand med advokat. Utlån av penger er en måte å tjene penger på. Videre bærer lånutgivelsen preg av profesjonalitet, da det er tale om to ulike lånetakere, to betydelige beløp, og ved hjelp av advokat.

Sikrede fremla deretter stevningen datert 27.9.24 tatt ut av S på vegne av 52 långivere mot foretaket, med krav om dekning av tap for lånebedrageri under sikkerhetsstillelse og forsikringspolise. Tapene var ifølge stevningen på totalt kr 367 325 000. Långiverne ble forledet til å utbetale betydelige summer mot at de skulle motta en relativt høy rente. Lånene ble sikret med inneståelseserklæringer fra advokatfirma B. Våren 2024 ble det oppdaget at det ikke eksisterte noen reelle låntakere og at låneavtalene var forfalsket.

Vedlagt fulgte også sikredes låneavtale datert 16.6.20 signert av låntaker O vedrørende lånet på kr 5 000 000.

Sikrede krever dekning for rettshjelp og bestrider at unntaket for erverv kommer til anvendelse. Twisten er knyttet til utlån av egne private sparepenger på totalt kr 8 000 000 og har ikke sammenheng med «erverv». Uttrykket «erverv» tilsier at det må være tale om en inntektsgivende næringsvirksomhet, og øvrige del av unntaket som retter seg mot yrke taler for at det må avgrenses mot privat inntektsbringende virksomhet. I LG-1993-1002 ble det uttalt at «Med 'sikredes erverv' må da forstås en virksomhet av noen varighet og av en viss fasthet med sikte på å skaffe inntekt til levemåten». I FinKN 2019-240 ble det konkludert med at utstedelse av lån var å

anse som «erhverv», men at formålet med begrensningene i rettshjelpdekningen var å avgrense mot virksomheter med mer profesjonelt preg. Iht. FinKN 2010-167 er det forhold at investeringen er gjort for å tjene penger ikke avgjørende, og tvist om enkeltstående investering av privatperson vil normalt gi rettshjelpsdekning, jf. FSN 4684.

Sikrede bestrider at lånene har preg av profesjonelt erverv. Det dreier seg om enkeltstående investeringer som krevde lite oppfølging og hvor det skulle betales en fastsatt rente frem til tilbakebetaling. Lånene hadde lav risikoprofil pga. inntøysattestklæringene som garanterte for tilbakebetaling med underliggende sikkerhet, og plasseringene kunne bringes til forfall ved påkrav etter gjensidig oppsigelsesfrist på seks måneder. Sikrede hadde ingen særlig kunnskap eller forutsetning for slike investeringer, men stolte på rådene fra avdøde, som var advokat og utdannet siviløkonom. Sikrede var pensjonist. Hans tidligere yrke hadde ingen tilknytning til investerings- eller utlånsvirksomhet, og han hadde ikke tidligere ytt slike lån.

Det er ikke avgjørende at lånene ikke var av ubetydelig størrelse og sikret relativt høy rente jf. LB-1999-562. I lys av sikredes formuesstilling var ikke lånebeløpene unormalt for privat plassering. I FinKN 2019-240 tilsa ikke lånebeløpets størrelse eller rentenivået (10 %) at et privat lån på kr 680 000 ble ansett å ha profesjonell karakter. I helhetsvurderingen ble det vektlagt at lånet ble gitt uten sikkerhet, og nemnda uttalte at låneavtalen måtte sees i sammenheng med en tilleggsavtale hvor sikrede skulle overføre ytterligere et beløp mot å overta ett av selskapene til låntaker. Dette er noe annet enn sikredes passive investering mot tilbakebetaling av en fast rente, og det som fremsto som en begrenset risiko. At lånene involverte en advokat øker ikke profesjonalitetsgraden, idet avdøde ikke var engasjert som investeringsrådgiver, men var fasilitator og pådriver for lånene. Sikrede ble involvert i advokatens lånevirksomhet via bekjente som hadde investert penger gjennom ham, og avdøde advokat var pågående for å få i stand lånene. Disse forhold tilsier at unntaket for tvist som har sammenheng med erverv, ikke kommer til anvendelse.

Ifølge sikrede har advokatfirma H inngitt klager i tilsvarende sakskompleks på vegne av mange ulike parter mot tre andre foretak som alle har innvilget rettshjelpsdekning, men kommet til at dekningsbeløpet skal deles på antall parter i saken.

Forsikringsforetaket avviser ansvar og anfører at unntaket for tvist som har sammenheng med «yrke eller erverv» kommer til anvendelse. Formuleringen «har sammenheng med» innebærer at enhver sammenheng er tilstrekkelig, og ordlyden åpner for at tvisten kan ha «sammenheng med» yrke eller erverv «selv om den også har sammenheng med private forhold», jf. FinKN 2012-222. Formuleringen «erhverv» betyr enhver virksomhet for å tjene penger, jf. FinKN 2015-159, men det må være tale om et visst profesjonelt preg, jf. FinKN 2010-167. I FinKN 2019-240 er det uttalt at dette beror på «en helhetsvurdering med utgangspunkt i størrelsen og arten av de konkrete investeringer tvisten gjelder, sikredes plasseringshorisont og risikovilje, omfanget av annen eller tidligere aktivitet fra sikrede og sikredes øvrige inntekt og formuesforhold».

Foretaket anfører at sikredes lånutgivelser har et profesjonelt preg. Lånene ble gitt med bistand fra advokat og siviløkonom, det er lånebeløp på totalt kr 8 000 000 på fire år, to ulike låntakere, låneutgivelse skulle gi sikrede 13 og 14 % rente og formålet var å tjene penger. Foretaket påpeker også at sikrede er engasjert i flere investeringer og selskaper, og at låneutgivelsene er en del av et større investeringsformål for sikrede.

Hvordan andre långivere i samme situasjon er vurdert i andre foretak er ikke avgjørende for denne saken.

Foretaket hevder subsidiært at forholdene må anses som en fellestvist, jf. vilkårene om at det avgjøres etter en helhetsvurdering hvor flere forhold må vektlegges.

Finansklagenemnda Skades begrunnelse

Spørsmålet er om foretaket er ansvarlig for utgifter til rettshjelp, herunder om sikredes tvist er en separat tvist med egen forsikringssum.

Finansklagenemnda Skades flertall, Trine-Lise Wilhelmsen, Elisabeth Okkenhaug og Lars Barnholdt, bemerker:

Flertallet mener foretaket må få medhold.

Sikredes rettshjelpsforsikring omfatter tvist sikrede er i «i egenskap av privatperson», men har unntak for tvist som «har sammenheng med sikredes yrke eller erverv».

Uttrykket «erverv» er ifølge norsk synonymordbok synonymt med å «få eller vinne noe gjennom arv, anskaffelse, investering eller andre måter». «Erverv» omfatter derfor enhver aktivitet som gir en økonomisk fordel, herunder kapitalforvaltning eller investeringer i form av utlån mot renter. Samtidig tilsier sammenstillingen av «yrke og erverv» at ervervet må ha et visst profesjonelt preg, jf. at yrke er utøving av en profesjon. Formuleringen «yrke» omfatter imidlertid en lang rekke aktiviteter mot lønn, og det kan derfor ikke stilles for strenge krav til slik profesjonalitet. Motsatsen må da være erverv som sikrede kan forventes å foreta som «privatperson».

Det er også i rettspraksis og nemndspraksis lagt til grunn at ikke enhver aktivitet for å tjene penger kan betegnes som erverv i forhold til rettshjelpvilkårene, men at aktiviteten må ha et visst profesjonelt preg, jf. f.eks. FinKN 2019-954. Hva som nærmere ligger i dette er ikke klart definert, men beror på en konkret vurdering. For investeringsvirksomhet uttales det i FinKN 2019-240 at dette beror på «en helhetsvurdering med utgangspunkt i størrelsen og arten av de konkrete investeringer tvisten gjelder, sikredes plasseringshorisont og risikovilje, omfanget av annen eller tidligere aktivitet fra sikrede og sikredes øvrige inntekt og formuesforhold». Andre relevante momenter er den skattemessige behandlingen av aktiviteten, og om den krever særlig kunnskap eller erfaring, jf. LB-1999-562, som også sier at det må dreie seg om en «noenlunde jevnlig avkastning ... som samlet sett også gir forholdet et profesjonelt preg».

Et sentralt spørsmål for om erverv gjennom investering utgjør erverv i vilkårenes forstand er om det dreier seg om passiv plassering av kapital som ledd i normal sparing for å sikre verdiene, eller investeringer som et ledd i en mer næringsmessig forvaltning av kapital hvor hovedformålet er å tjene penger, jf. FKN 2010-167. Ved mer næringsmessig forvaltning av kapital med hovedformål å tjene penger kan ervervet sammenlignes med «yrke», som er unntatt.

Tvisten dreier seg om utlån på kr 8 000 000. Dette må regnes som et høyt utlånsbeløp for en privatperson. Til sammenligning dreide FKN 2010-167 seg om lånefinansiering av kr 4 250 000 i to ulike avanserte spareprodukter. Dette ble regnet som erverv i vilkårenes forstand. Sparing gjennom bank må likevel regnes for å ligge nærmere en passiv plassering av kapital enn utlån som ikke direkte er knyttet til sparing.

Utlånet er fordelt over to lån på hhv. kr 3 000 000 og kr 5 000 000. Kun den ene låneavtalen er fremlagt. Det er videre fremlagt inneståelseserklæringer som viser at beløpene kunne kreves tilbakebetalt ved påkrav, at gjensidig oppsigelsesfrist var seks måneder, at renter ble beregnet med hhv. 13 og 14 % p.a., samt at det var deponert underliggende sikkerhet som oversteg lånebeløpene til sikkerhet for plasseringen.

Flertallet mener selve opplegget med utlån gjennom advokat kombinert med inneståelseserklæringer og høy rente i seg selv bærer mer preg av næringsmessig forvaltning av kapital enn en passiv kapitalplassering. Låneavtalene ble formidlet via en advokat og siviløkonom, som må regnes som profesjonell. Selv om sikrede ikke selv hadde kunnskap om den aktiviteten han lånte penger til, brukte han slik kompetanse hos en advokat. Dette er noe annet enn å investere i spareprodukter gjennom finansforetak med konsesjon til å drive denne typen formidling. Utlånsvirksomheten var her utenfor konsesjonssystemet og utenfor normal advokatvirksomhet. Sikrede var kjent med at vedkommende også hadde bistått andre med tilsvarende låneavtaler. Sikrede var derfor deltaker i det som fremsto som systematisk utlånsvirksomhet fra advokaten.

Det dreide seg videre om to lån av betydelig størrelse og rente som var langt høyere enn normal bankrente. Det er ikke opplyst at utlånet hadde noe annet formål enn å tjene penger, som altså da ikke bare blir aktivitetens hovedformål, men eneste formål. Sikrede anfører at lånebeløpene ikke var høye sett hen til hans totale formue. Denne er ikke belyst, men flertallet legger etter dette til grunn at sikrede i sitt yrkesaktive liv hadde opparbeidet seg en betydelig formue og investerte denne i lån formidlet av en profesjonell part med særdeles gode betingelser. I den utstrekning midlene som ble lånt ut var opparbeidet gjennom profesjonell virksomhet i form av et yrke vil utlånet også representere en form for videreføring av yrkesaktiviteten gjennom forvaltning av kapitalen. Den høye avkastningen ville over tid bidra til å skaffe inntekt til sikredes levemåte gjennom faste utbetalinger av rente så lenge lånet løp, jf. for så vidt LG-1993-1002.

Opplegget var også spesielt ved at låneavtalen ikke angir hva slags virksomhet det ble lånt ut til, eller om advokaten skulle ha honorar for å formidle lånet. Det fremgår videre av låneavtalen at låntakeren skal stille sikkerhet for lånet, men da gjennom «sperring og motregning av klientmidler med kr. 6.000.000». Dette tyder på en sammenblanding av roller mellom låntaker og advokaten som fremstår som uforklarlig for flertallet.

Samlet bærer opplegget preg av så mye usikkerhet at risikoen må regnes som høy og meget spesiell til tross for inneståelseserklæringen – som selv var av en spesiell karakter. Flertallet mener sikrede ved å gå inn i slike avtaler har påtatt seg en risiko som ligger langt utenfor det som er en normal ervervssituasjon for en privatperson og derfor har mer preg av profesjonelt erverv i vilkårenes forstand. Det er også opplyst at sikrede er engasjert i flere investeringer og selskaper, og at låneutgivelsene er en del av et større investeringsformål for sikrede.

Samlet mener nemnda disse utlånene har mer preg av næringsmessig forvaltning av kapitalen enn av passiv sparing av oppsparte midler.

Nemndas mindretall, Hege Sundby og Fanny Helle, bemerker:

Mindretallet har kommet til at foretaket er ansvarlig for utgifter til rettshjelp.

I motsetning til flertallet, mener mindretallet at tvisten mellom sikrede og foretaket ikke omfattes av unntaket for tvist som har sammenheng med sikredes «yrke eller erverv».

Slik saken er opplyst for nemnda, mener mindretallet at de to utlånsavtalene ikke har et tilstrekkelig preg av næringsmessig forvaltning av kapital til at de kan anses å være en del av sikredes «erverv». Forholdene rundt inngåelsen av utlånsavtalene og sikredes rolle er etter mindretallets syn ikke belyst på en slik måte at det kan legges til grunn at investeringene hadde et næringsmessig eller profesjonelt preg. På tross av beløpets størrelse og muligheten for høy avkastning, mener mindretallet at det ikke er sannsynliggjort at låneavtalene var noe mer enn en passiv plassering av kapital fra sikredes side.

Mindretallet mener at tvisten som senere har oppstått med foretaket, derfor ikke har sammenheng med sikredes «yrke eller erverv». Tvisten er dermed omfattet av sikredes rettshjelpdekning.

Ettersom flertallet har kommet til at tvisten ikke er omfattet av rettshjelpdekningen, tar ikke mindretallet nærmere stilling til foretakets subsidiære anførsel om at forholdene anses som én felles tvist.

Avgjørelsen er avgitt under dissens.

Finansklagenemnda Skades konklusjon

Foretaket gis medhold.

Ved behandlingen deltok Trine-Lise Wilhelmsen (leder), Elisabeth Okkenhaug (bransjerepresentant), Lars Barnholdt (bransjerepresentant), Hege Sundby (forbrukerrepresentant) og Fanny Helle (forbrukerrepresentant).